

Кошель В.М.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

Пономаренко М.В.

вихователь дітей дошкільного віку

Чернігівський дошкільний навчальний заклад №34 «Ромашка»

м. Чернігів, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ

Упродовж останніх десятиріч в Україні, як і в більшості країн світу, спостерігається тенденція до збільшення чисельності дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП), у тому числі з інвалідністю. Тому з кожним роком такі діти все більше інтегруються в колективи закладів освіти різних типів і форм власності. Незважаючи на поширення в Україні кращих світових практик, актуальним залишається питання необхідності забезпечення та розширення доступу до якісної освіти дітей з ООП [2].

В Україні різні аспекти проблеми забезпечення освітою дітей з особливими освітніми потребами та питання реалізації інклюзивної освіти вивчалися переважно з позиції медицини, педагогіки, психології тощо.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблемам навчання і виховання дітей з особливими потребами присвячені наукові дослідження Г. Бабіна, В. Бондаря, О. Гаврилова, О. Герасимової, В. Глухова, В. Засенка, А. Колупаєвої, В. Липи, С. Миронова, Є. Соботович та ін. В аналізованих роботах актуалізується питання освіти дітей з ООП й акцентується увага на стримуючих факторах, які знижують ефективність освітнього процесу означеної категорії осіб та пропонуються шляхи вирішення даної ситуації [1; 2].

Україна, ратифікувавши Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю в 2009 р., на міжнародному рівні взяла на себе зобов'язання реалізувати право на

освіту дітей з особливими потребами. Що в свою чергу вплинуло і на реформування спеціальної освіти зі зміною концептуальних підходів й оновлення законів України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепції розвитку інклюзивного навчання та інших підзаконних нормативно-правових актів, в яких зокрема зазначається, що діти з особливими потребами мають право на навчання та здобуття освіти [2].

Докорінних змін у цьому напрямі зазнала й організаційна структура системи управління інклюзивною освітою. Вона складається з трьох рівнів: вищого (парламентсько-президентський), центрального і місцевого.

Вищий рівень – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України – формує засади державної політики щодо інклюзивної освіти; ухвалює законодавство, нормативно-правові акти; контролює їх дотримання; затверджує загальнодержавні програми і стратегії розвитку інклюзивної освіти, обсяг фінансування інклюзивної освіти.

Центральний рівень управління інклюзивною освітою забезпечується МОН України, та іншими уповноваженими органами які беруть участь у формуванні державної політики у сфері інклюзивної освіти, розробляють концепції, проекти державних програм, пропозиції до законодавчих актів, здійснюють контроль за дотриманням законодавства в інклюзивній освіті.

Для виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням формування державної політики у сфері розвитку інклюзивної освіти, у МОН створений директорат інклюзивної та позашкільної освіти, який безпосередньо підпорядкований державному секретарю міністерства. Діяльність директорату координується заступником міністра. До складу директорату входять експертні групи, що утворюються для виконання завдань за окремими напрямками діяльності, до яких включені державні експерти [3. с. 44].

До основних завдань директорату відносяться:

- підготовка відповідних проектів документів державної політики, аналітичні, інформаційні, довідкові матеріали у сфері інклюзивної освіти;
- надання пропозицій з питань щодо реформування інклюзивної освіти;

- координація в межах компетенції діяльність структурних підрозділів з питань інклюзивної освіти органів управління освітою з питань розвитку і функціонування закладів дошкільної освіти з інклюзивним навчанням;

- розробка науково-методичного і нормативно-правового забезпечення діяльності ІРЦ, впровадження новітніх методик реалізації індивідуальних програм розвитку дитини з ООП, формування інклюзивного освітнього середовища та надання психолого-педагогічної допомоги тощо [3 с. 47].

Крім того, у МОН України діє структурний підрозділ з питань інклюзивної освіти та діяльності (далі ІРЦ), на який в основному покладено:

- координацію роботи з функціонування реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку та перебувають на обліку в ІРЦ;

- нормативно-правове забезпечення діяльності ІРЦ та забезпечення контролю за їх діяльністю, дотриманням вимог законодавства;

- взаємодію з питань діяльності ІРЦ з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, а також громадськими об'єднаннями.

Крім цього до сфери управління МОН належать різні наукові установи, що здійснюють науково-методичний супровід інклюзивної освіти.

Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України:

- розробляє методики проведення комплексної оцінки; методичні рекомендації щодо надання психолого-педагогічних, корекційних послуг, адаптації освітніх програм до потреб дітей з ООП;

- проводить дослідження і поширення новітніх освітніх технологій з метою покращення роботи ІРЦ;

- проводить аналіз застосування методик комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, форм, методів, засобів навчання тощо;

- здійснює науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації методистів центрів підтримки інклюзивної освіти, педагогів закладів освіти організовуючи в тому числі семінари, тренінги, конференції тощо [3 с. 47].

На Інститут модернізації змісту освіти щодо інклюзивної освіти в основному покладається: наукове та навчально-методичне забезпечення модернізації змісту освіти, виховання, розвитку й соціалізації особистості, соціально-педагогічної роботи; розроблення професійних стандартів і програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти; наукове та навчально-методичне забезпечення навчання мовами національних меншин; науковий і навчально-методичний супровід дистанційної освіти; стандартизація засобів навчання, обладнання загального, навчального та спеціального призначення і забезпечення ними закладів освіти [3 с. 48].

Варто зазначити, що до системи органів управління у сфері інклюзивної освіти належить центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти, а також постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

Центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи в основному здійснюють:

- інституційний аудит закладів освіти згідно визначеного законодавства;
- надають рекомендації закладам освіти (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;
- затверджують освітні програми дошкільної та середньої освіти;
- проводять моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти;
- у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють державний контроль за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства тощо.

Повноваження постійно діючого колегіального органу у сфері забезпечення якості вищої освіти визначаються спеціальним законом.

Крім того, розроблена соціальна послуга «Супровід під час інклюзивного навчання» й офіційно введена до переліку соціальних послуг.

Міністерство охорони здоров'я України (далі МОЗ) здійснює формування і реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я, визначає період обов'язкових медичних профілактичних оглядів дітей, забезпечує організацію медичного обслуговування в системі освіти [3 с. 49].

У рамках концепції «Нова українська школа» МОН розроблено рекомендації «Новий освітній простір», основними складовими яких є: креативний зовнішній і внутрішній дизайн; комфорт та енергоефективність; сучасні умови для навчання, розвитку і спілкування; багатофункціональне середовище, безбар'єрний простір та умови для інклюзивного навчання.

Місцевий рівень – представляють місцеві виконавчі органи. Об'єднані територіальні громади відповідають за реалізацію державної політики у сфері інклюзивної освіти на території певної адміністративної одиниці, готують і вносять на розгляд відповідної ради проекти бюджетних витрат на інклюзивну освіту, здійснюють управління закладами й установами освіти, координують роботу владних структур щодо реалізації програм розвитку інклюзивної освіти.

Варто зазначити, що окрім органів місцевого самоврядування важливим недержавним суб'єктом впровадження інклюзивної освіти є громадські об'єднання, які виконують просвітницьку діяльність щодо поширення інформації про дітей з ООП, спрямовану на формування позитивного і толерантного ставлення суспільства та здійснюють громадський контроль за дотриманням основних принципів і вимог інклюзивної освіти [3 с. 54].

Отже, система управління інклюзивною освітою – це спільна діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, що полягає у виробленні, ухваленні рішень і заходів з метою забезпечення права дітей з ООП на інклюзивну освіту.

Література:

1. Кузава І. Б. Умови організації інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ap.uu.edu.ua/article/51.pdf>.

2. Лукіна Т.О. Вплив сучасних змін правових норм на розвиток інклюзивної освіти в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://visnyk.academy.gov.ua/pages-/dop/82/files/57c8f0ef-1cb1-4ed7a43dde357738b55b.pdf>.

3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посібн. / М.А. Порошенко // – Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 300 с.